

پسندیدم

علوم وفنون تدریس خلاق آن

نقش تدریس فعال
در ایجاد خلاقیت

پریسا شعبانی سبزه‌میدانی

مقدمه

امروزه، تغییر سریع دانش و فناوری در جهان، مشکلات عمده‌ای را بر سر راه نظام آموزش و پرورش جهانی قرار داده است. یکی از مهم‌ترین این مشکلات پاسخ به این پرسش است: «دانش آموزان در مدرسه چه باید بیاموزند تا بتوانند برای زندگی در دنیای متغیر و متحول فردا آماده شوند؟» تجربه‌ها و تحقیقات میدانی نشان می‌دهند که هنوز بسیاری از معلمان قسمت زیادی از وقت کلاس خود را به سخنرانی یا پرسیدن سؤالی صرف می‌کنند که چیزی غیر از جمع‌آوری حقایق ساده‌ی علمی را نمی‌طلبد و فقط یک درصد زمان صرف‌شده در کلاس را برای سؤالی اختصاص می‌دهند که پاسخی متفکرانه می‌طلبد (نجفی هزار جریبی، ۱۳۸۷). میان معلمان دوره‌های گوناگون تحصیلی، نقش معلمان ابتدایی در ایجاد و تقویت خلاقیت از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است (صافی، ۱۳۸۶).

بیان مسئله

تدریس فعال در کلاس درس دانش آموز را درگیر مباحث درسی می‌کند؛ طوری که استعداد، خلاقیت و نوآوری‌اش ارتقا می‌یابد و او می‌تواند به صورت فعال دانش خویش را بسازد و سازمان‌دهی کند.

هدف از آموزش و پرورش، در عصر کنونی، فقط انتقال میراث فرهنگی و تجربه‌های بشری به نسل جدید نیست، بلکه رسالت آموزش و پرورش ایجاد تغییرات مطلوب در نگرش، شناخت و در نهایت رفتار انسان‌هاست. از آنجا که درس علوم، یکی از درس‌های پایه‌ای در دوره‌ی ابتدایی است و اهمیت بسیاری دارد، نیازمند به کارگیری روش‌های تدریس خلاقانه و نوآور، به منظور یادگیری فعال دانش آموزان است؛ زیرا با اجرای روش تدریس خلاق و فعال، مشارکت نیز در دانش آموزان افزایش می‌یابد. در این تحقیق سعی شده است روش‌های تدریس فعال را معرفی و برخی از مناسب‌ترین آن‌ها را برای درس علوم بیان کنیم. روش به کاررفته در این مقاله روش کتابخانه‌ای و تفحص در سایر مقالات معتبر و تجزیه و تحلیل مباحث است.

کلیدواژه‌ها: روش تدریس فعال، درس علوم تجربی، مشارکت در یادگیری

روش‌های فعال مانند روش‌های تدریس اکتشافی، پروژه‌ای، آزمایشی، مبتنی بر همیاری و گردش علمی را نشان می‌دهد. کیفیت یادگیری در روش‌هایی که همراه با فعالیت بیشتر دانش‌آموزان باشد، در درسی مانند علوم، مطلوب‌تر است. اگر روش‌های تدریس فعال با همه‌ی شرایط صحیح آن انجام شود، منجر به پیشرفت تحصیلی، معنادار شدن یادگیری و نفوذ مطالب کشف‌شده در عمیق‌ترین سطوح یادگیری و در نهایت، باعث خلاقیت یعنی رشد توانایی‌های بالقوه‌ی دانش‌آموزان می‌شود. در این جریان، یادگیری در همه‌ی جهات (مهارت ذهنی، مهارت‌های فیزیکی و طرز تفکر) اتفاق می‌افتد. پس جا دارد تمامی معلمان، ویژگی‌ها و خصوصیات روش تدریس و جریان یاددهی یادگیری فعال و مشارکتی را بدانند و برای اشرف و دستیابی به آن‌ها اهتمام لازم را به عمل آورند.

نام پژوهشگر	سال	عنوان مقاله
طیعی	۱۴۰۰	بررسی روش‌های تدریس فعال و غیرفعال و معرفی چند روش تدریس در درس مطالعات
منصوری	۱۳۹۹	عنوان بررسی کارآمد روش‌های تدریس فعال و عینی در آموزش
میرزایی	۱۳۹۸	راهبردهای تدریس مؤثر، در آموزش مطالعات اجتماعی، به نقد روش‌های سنتی تدریس
خوش‌سیما و هادیان	۱۳۹۴	روش تدریس فعال لازمه‌ی آموزش در مقطع ابتدایی
بدرگروری و همکاران	۱۳۹۰	مقایسه‌ی تأثیر روش تدریس مبتنی بر تفکر فعال (روش مشارکتی) و روش تدریس سنتی
راسل	۲۰۰۳	تأثیر طرح‌های آموزشی کوتاه بر بازده‌های یادگیری دانش‌آموزان براساس طبقه‌بندی بلوم

اهداف و اهمیت پژوهش

مهم‌ترین و ضروری‌ترین عاملی که باعث می‌شود از روش‌های تدریس فعال و نوآور استفاده کنیم، پویایی و رشد خلاقیت و ایجاد انگیزه در دانش‌آموزان است تا آن‌ها، علاوه بر حوزه‌ی دانش، در سایر حوزه‌های شناختی و فراشناختی نیز رشد کنند. هدف این مقاله معرفی روش‌های تدریس فعال و بررسی چند روش تدریس فعال در درس علوم است تا با شناخت بهتر از انواع روش‌های تدریس، بتوانیم بهترین روش را برای ایجاد خلاقیت و افزایش انگیزه در یادگیری دانش‌آموزان ایران عزیزمان معرفی کنیم.

انواع روش تدریس

روش تدریس را می‌توان به دو گروه عمده تقسیم کرد: **الف) روش‌های تدریس غیرفعال (سنتی):** در این روش فقط معلم نقش فعالی را در جریان تدریس به عهده دارد و مطالبی را که از قبل تعیین کرده است، به طور شفاهی در کلاس بیان می‌کند (فضلی‌خانی، ۱۳۸۷).

ب) روش تدریس فعال: در این روش، نقش اصلی به یادگیرنده واگذار می‌شود و معلم نقش تسهیلگر را دارد (خواجه و حسینچاری، ۱۳۹۰).

انواع روش تدریس فعال

۱. یادسپاری؛ ۲. پروژه؛ ۳. ساخت‌گرایی جان دیویی؛ ۴. پس‌ختم؛ ۵. نمایشی؛ ۶. بررسی، نظارت، اصلاح؛ ۷. بارش فکری؛ ۸. ایفای نقش؛ ۹. کارت‌های احساس؛ ۱۰. آزمایشی؛ ۱۱. بازی‌های تربیتی؛ ۱۲. تلفیقی؛ ۱۳. اکتشافی؛ ۱۴. استقرایی؛ ۱۵. مناظره؛ ۱۶. حل مسئله؛ ۱۷. حل مسئله جورج پولیا؛ ۱۸. پرس‌وجو؛ ۱۹. بدیعه‌پردازی؛ ۲۰. بحث گروهی؛ ۲۱. گردش علمی؛ ۲۲. روش اردوی آموزشی؛ ۲۳. قصه‌گویی؛ ۲۴. نظرخواهی؛ ۲۵. تخیل هدایت‌شده.

به کارگیری روش‌های تدریس فعال در درس علوم تجربی

از میان روش‌های مذکور، روش‌های تدریس فعالی که در درس علوم مناسب‌تر هستند، عبارت‌اند از:

الف) تدریس اکتشافی

این روش برای تقویت زمینه‌ی استدلال و طرح سؤالات و فرضیه‌های مناسب به کار می‌رود (آقازاده، ۱۳۹۲).

ب) گردش علمی

کاری است عملی که بیرون از کلاس، آزمایشگاه یا کتابخانه صورت می‌گیرد (صفوی، ۱۳۹۲).

ج) پروژه

دانش‌آموزان بدون حضور معلم، در خارج از کلاس درس، به فعالیت آموزشی می‌پردازند (صاحبزاده، ۱۳۹۱).

د) آزمایشی

برای انجام دادن آزمایش، وسایل بسیار ساده‌ای لازم است که معلم و فراگیرنده می‌توانند به‌آسانی آن را تهیه کنند (صفوی، ۱۳۹۲).

ه) تدریس مبتنی بر همیاری

این روش تدریس با نام مشارکتی و تعاونی نیز معروف است (فضلی‌خانی، ۱۳۸۶).

نتیجه‌گیری

شکست دانش‌آموز در یادگیری شکست معلم در تدریس است. فعال بودن دانش‌آموز در امر یادگیری آن قدر مهم است که بعضی ادعا کرده‌اند معلم و تدریس خوب را می‌توان از میزان مشارکت و درگیری دانش‌آموزانش در فعالیت‌های یادگیری شناخت. نتیجه‌ی این تحقیق اهمیت استفاده از

- منابع
۱. آقازاده، محرم، ۱۳۹۲، روش‌های نوین تدریس، تهران: آبیژ.
 ۲. بدری گرگری، رحیم و همکاران، ۱۳۹۰، «مقایسه‌ی تأثیر روش تدریس مبتنی بر تفکر فعال (روش مشارکتی) و روش تدریس سنتی در یادگیری درس مطالعات اجتماعی دانش‌آموزان پسر»، فصلنامه علوم تربیتی، سال چهارم، شماره ۱۶.
 ۳. خواجه، لاله و حسینچاری، مسعود، ۱۳۹۰، «بررسی رابطه‌ی اضطراب اجتماعی و جنبه‌ی روانی اجتماعی کلاس با خودکارآمدی تحصیلی در دانش‌آموزان دوره‌ی راهنمایی»، فصلنامه روان‌شناسی تربیتی، دوره‌ی هفتم، شماره‌ی ۲۰.
 ۴. خوش‌سیما، میثم و هادیان، مجتبی، ۱۳۹۴، «روش تدریس فعال لازمه‌ی آموزش در مقطع ابتدایی»، همایش ملی آموزش ابتدایی.
 ۵. صاحبزاده، پرهیز، ۱۳۹۱، آموزش علوم تجربی (دانش‌ها و مهارت‌ها)، زاهدان: انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی.
 ۶. صافی، احمد، ۱۳۸۸، آموزش و پرورش ابتدایی، راهنمایی تحصیلی و متوسطه، تهران: سمت.
 ۷. صفوی، امان‌الله، ۱۳۹۲، کلیات روش‌ها و فنون تدریس، تهران: معاصر.
 ۸. طیعی، زهرا، ۱۴۰۰، «بررسی روش‌های تدریس فعال و غیرفعال و معرفی چند روش تدریس در درس مطالعات اجتماعی»، همایش ملی پژوهش‌های مدیریت و علوم انسانی در ایران.
 ۹. فضلی‌خانی، منوچهر، ۱۳۸۶، راهنمای عملی روش‌های فعال و اکتشافی در آموزش، تهران: آزمون نوین.
 ۱۰. منصوری، اعظم، ۱۳۹۹، «بررسی کارآمدی روش‌های تدریس فعال و عینی در آموزش»، یازدهمین همایش ملی آموزش شیمی ایران.
 ۱۱. میرزایی، جمشید، ۱۳۹۸، «راهبردهای تدریس مؤثر در آموزش مطالعات اجتماعی»، فصلنامه علمی تخصصی پژوهش در آموزش مطالعات اجتماعی، دوره‌ی اول، شماره‌ی ۲.
 ۱۲. نجفی هزارجریبی، حبیب‌الله، ۱۳۸۷، «بررسی و مقایسه‌ی تأثیر روش تدریس حل مسئله با روش تدریس سنتی در دروس علوم تجربی و ریاضیات بر پیشرفت تحصیلی و یادآوری دانش‌آموزان کلاس سوم راهنمایی مدارس دولتی شهر بهشهر و ارائه الگوی عملی»، پژوهشنامه تربیتی، دوره‌ی چهارم، شماره‌ی ۱۴.
 13. Russel I. p. (۲۰۰۳). Student learning of criterion (a)-(k) outcomes With short instructional modules and the relationship to Blooms taxonomy. Journal of enrineering education.